

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

■ Boeken

Adult Children of Parental Alienation Syndrome: Breaking the ties that bind

Amy J.L. Baker (2007). New York/London: Norton. 303 pp. € 32,00 (geb.). ISBN 978-0-393-70519-5.

Dit boek lag al een tijdje op mijn bureau voordat ik eraan begon. Ik had mij erop verheugd het te gaan lezen. Ik hoopte inzichten te krijgen over de misschien wel moeilijkste gezinsdynamiek waarmee ik mij in mijn werk als gezinstherapeut in de kinder- en jeugdpsychiatrie geconfronteerd zie. Het begrip 'parental alienation syndrome' (PAS, ouderverstotingsyndroom) is geïntroduceerd door Richard Gardner (1998). Gardner beschrijft PAS als een geestelijke aandoening vergelijkbaar met 'folie-à-deux'. Er is veel discussie of de benaming 'syndroom' passend is, omdat het feitelijk om een interactiepatroon tussen gezinsleden gaat. Toch pleitte Gardner ervoor om de term als diagnose te gebruiken. Een duidelijke classificatie vereenvoudigt de tijdige herkenning van PAS en de erkenning dat PAS een vorm van emotionele en psychische mishandeling is die aangepakt dient te worden door juristen, artsen en hulpverleners.

Amy Baker, ontwikkelingspsychologe verbonden aan de Columbia University in New York, baseert haar boek op

interviews met veertig volwassen kinderen, die in hun eigen beleving door één ouder opgezet zijn tegen de andere ouder. Baker heeft ervoor gekozen om geen ouders en andere familieleden te spreken en geen gebruik te maken van dossiers. Dit is een verslag van de eigen beleving, van subjectieve verhalen en herinneringen achteraf, schrijft Baker. Dat is mooi. Maar wat mij vervolgens wel verbaast, is dat Baker op basis van deze persoonlijke verhalen nog veel uitgebreider dan Gardner streeft naar objectivering van het begrip PAS.

... ouderverstoting als vorm van mishandeling ...

Het ouderverstotingssyndroom bestaat uit twee elementen.

(1) De uitstotende ouder verdraagt het niet als het kind een bevredigende relatie onderhoudt met de andere ouder. De uitstotende ouder manipuleert het kind met de boodschap dat de andere ouder gevaarlijk is en dat enkel de uitstotende ouder veiligheid kan waarborgen voor het kind.

(2) Ouderverstoting is voor het kind niet het probleem maar de oplossing om te ontsnappen aan de druk, de onverenig-

bare vragen of eisen die de strijdende ouders het kind opleggen. Je kunt beter partij van één ouder zijn dan het risico lopen om de liefde van twee ouders te verliezen.

Het tijdig signaleren en erkennen van PAS als vorm van mishandeling is van belang, zegt Baker, omdat deze kinderen blootgesteld worden aan manipulatie, agressie en geweld en omdat zij eigen emotionele behoeften opofferen ten gunste van de behoeften van de ouder en vaak sociaal geïsoleerd raken. Baker noemt als langetermijnevolgen van PAS: lage eigenwaarde (25%); depressie (70%); verminderd vertrouwen (40%); alcohol- en drugsproblemen (35%); scheiding (57%); zelf in de rol van verstoten ouder raken in relatie tot eigen kinderen (50%).

Baker beschrijft drie rollen in de dynamiek bij PAS, die van de uitstotende ouder, de verstoten ouder en het kind-slachtoffer. In slechts zes van de veertig verhalen is de uitstotende ouder de vader. Meestel is het dus de moeder. Hoewel Baker over interactiepatronen schrijft, hanteert zij een overwegend lineair verklaringsmodel. De uitstotende ouder veroorzaakt de uitstoting. De rol of bijdrage van de verstoten ouder hierin is secundair. Als er een legitieme reden is tot uitstoting, zoals bij mishandeling of verwaarlozing, dan is er geen sprake van PAS. De uitstotende ouder wordt beschreven als narcistisch gekrenkt. Deze verdraagt geen separate gevoelens en belevingen bij de ander en gaat actief een coalitie met het kind aan tegen de an-

dere ouder. De uitstotende ouder spreekt in wij-termen: 'papa houdt niet meer van ons'. Baker vergelijkt de manipulatiestrategieën van de uitstotende ouder met die van een sekteleider.

Het kind idealiseert de uitstotende ouder en ervaart geen ambivalentie in de ouder-kindrelatie. Het voelt zich verantwoordelijk voor het welzijn van de gekrenkte ouder en raakt als een sektelid gevangen in een eenzijdig verhaal over goed en fout. Er is geen schuldgevoel aanwezig over de afwijzing van de andere ouder. Omstanders zien het kind, ten onrechte, als een onafhankelijk denker die afgewogen keuzes maakt en onderschatten daarbij de invloed van de emotionele afhankelijkheid. Kinderen in deze positie zijn veelal bang om de liefde van de uitstotende ouder te verliezen en doen hun uiterste best om dat te voorkomen. De verstoten ouders, in de verhalen in dit boek, kiezen er vaak voor om, in het belang van het kind, de strijd om het kind te staken. Deze ouders worden als conflictmijdend beschreven. Andere verstoten ouders zijn kwaad op hun kinderen omdat zij zich hebben laten manipuleren. Veel verstoten vaders verkeerden, volgens de kinderen, ook al in een perifere positie toen het gezin nog bijeen was.

Baker schrijft drie hoofdstukken over behandelinterventies. In de behandeling van volwassen kinderen staat herkenning en erkenning centraal. 'Via therapie kwam Marie erachter dat haar moeder een narcistische persoonlijkheid had en onredelijke eisen stelde aan haar

dochter. Uiteindelijk begreep Marie dat ze nooit goed genoeg kon zijn voor haar moeder..... Marie hield ermee op haar leven voor haar moeder te leven' (p.143).

Baker benadrukt het belang om jongere kinderen, gevangen in de situatie, te leren hun zelfvertrouwen niet enkel te ontnemen aan de ervaringen die goedkeuring krijgen van de uitstotende ouder. De therapeut zal naar mogelijkheden moeten zoeken om contact tussen kind en verstoten ouder tot stand te brengen. Het kind heeft recht op toegang tot meervoudige perspectieven, het aanhoren van het andere verhaal, om tot een meer realistische beeldvorming te komen. Er is overigens in dit boek geen hoofdstuk gewijd aan contact en werk met de uitstotende ouder.

'Oh, ik ken de term "parental alienation" vooral als aanklacht van narcistisch gekrenkte vaders in batman-tenu die hun kind als eigen bezit zien en hen van hun moeders terug opeisen', zei een collega onlangs tegen mij. PAS is een lineaire verklaring bij interactieproblematiek. Een lineair verklaringsmodel leidt, bij deze ingrijpende en emotionele gezinsproblematiek, onherroepelijk tot het pathologiseren van een van beide ouders of van de getrianguleerde kinderen zelf.

Het boek van Baker is grotendeels een poging om overeenkomsten uit de afzonderlijke verhalen van de volwassen kinderen te ordenen in termen van kenmerken, strategieën en patronen beho-

rende bij de classificatie van PAS. Was het, met dit doel voor ogen, dan niet zuiverder geweest om ook de andere deelnemers in de triade te interviewen, vraag ik mij af. Mijn aanvankelijke nieuwsgierigheid en enthousiasme namen al lezen af. In Bakers verhalen zie ik heel enge

moeders voor mij. Er is nauwelijks enige nuance of begrip voor de positie, achtergrond of context waarin de moeder tot het uitstotingsgedrag geko-

men is. Een behandelaar zal vanuit deze interpunctie net als het kind getrianguleerd raken, partij worden van de ene of van de andere ouder. Een behandelaar die separatie en het bevorderen van vrije omgang met beide ouders tot doel stelt, moet tegemoet kunnen komen aan de veiligheid en vragen van alle drie partijen en als voorbeeld fungeren in het omgaan met contrasterende verhalen. Het is mijn ervaring dat uitstoten en radicaliseren ontstaat in een klimaat van onbegrip en veroordeling en dat flexibiliteit in denken en doen pas ontstaat als iedere partij zich gehoord en begrepen voelt. Hoewel Baker refereert aan Minuchin, Satir en Nagy, mis ik in dit boek de systeemtheorie, de circulariteit in visie en aanpak.

Robert van Hennik

Literatuur

Gardner, R.A. (1998). *The parental alienation syndrome: A guide for mental health and legal professionals*. Cresskill, NJ: Creative Therapeutics.